

D • N

2/1 1950

Framsteget och faran

Förändringar som av nästan alla uppfattas som framsteg har ägt rum under det gångna halvseket. Den materiella utvecklingen är mest påtaglig och ostridig. För Sveriges del har beräknats att från sekelskiftet till det senaste världskriget produktionen av livsmedel ökades med 35 procent, medan den industriella produktionen nära nog tredubblades. Detta innebär att levnadsstandarden snabbt och stadigt förbättras för det stora flertalet; på några decennier fördubblas realinkomsten. Undersökningar från skilda stater inom den västerländska kulturkrets som trots allt ständigt utvidgas ger liknande resultat. I huvudsak är det industrialiseringen som givit dessa bättre villkor; endast i länder utanför denna process härskar stagnationen. Till ökningen av

livsförnödenheterna i mera egentlig mening kommer alla de uppfinningar och nydaningar, utnyttjade med en förut okänd snabbhet, som ger större möjligheter till fritid, resor, utbildning, omväxling och trevnad och som efter hand kan väntas medföra en andlig kultur utan motsycke. Världens befolkning, som sedan seklets början stigit från 1.600 till 2.200 miljoner, har från denna synpunkt ljusare utsikter än tidigare generationer.

De stora krigen, de mest ohyggliga och förödande sedan århundraden, har inte kunnat avsevärt fördröja denna utveckling. Några år efter det första världskriget var produktionen i de krigförande länderna större än före konfliktens utbrott. I dag har i en rad stater som tagit del i det andra världskriget produktionen nått

eller överstigit 1939 års nivå, trots härjningarna och de efter kriget kvarstående stridigheterna. I England, vars svårigheter efter så lysande insatser väcker världens medkänsla, lever med all säkerhet den stora massan av befolkningen i bättre villkor än för tio eller femton år sedan.

Men framstegen är inte begränsade till det materiella området. Folkstyrelsen och friheten är som alltid hotade av fiendliga makter, och dock är de både som realiteter och som ideal starkare förankrade än vid sekelskiftet; deras prestige är så allmän att även motståndarna åkallar dem. Humaniteten och den sociala medkänslan har vuxit. De olikheter inom samhället, den över- och underordning, den hårdhet mot fattiga, barn, misslyckade eller brottsliga som tidigare var naturliga ter sig nu olidliga. Då för fyrtio år sedan ett förslag om åtta timmars arbetsdag framlades i den svenska riksdagen mottogs det med hän och ironi; nu är en sociallagstiftning av ojämförligt mera radikal och ingripande natur självfallen för alla. Friheten från nöd och fruktan, rätten till arbete och anständig bärning erkänns överallt, och att betrakta nöden med likgiltighet eller överlägsenhet anses inte längre en människa värdigt.

De som talar om mänsklighetens förråande och fördärv hänvisar till de fruktansvärda läror och handlingar som präglade ett årtionde i Europas historia. Men väsentligt är också att framhålla att reaktionen mot våldet och godtycket varit starkare och mera allmän än tidigare, att den stridande humanismen vuxit inför faran. På lång sikt är det samvetets skärpta känslighet inom de ledande kulturländerna som det är skäl att framhäva. Vad som ännu under de stora religionskrigens tid betraktades som naturligt finner nu nästan alla fassansfullt. Den strafflagstiftning

som för litet mer än ett århundrade sedan fanns i ett framstegsland som England är för oss barbarisk. Då professor Victor Svanberg för några år sedan i essän "Till nutidens lov" uppvisade hur humaniteten trots allt på viktiga områden varit den segrande linjen i utvecklingen verkade framställningen på många paradoxal, helt enkelt därför att dagens olyckor och våldsdåd skymde blicken för det stora och väsentliga perspektivet.

Den anständigt utnyttjade makt över jorden som mänskligheten synes stå närmare än någonsin för hotas av splittringen, motsättningarna, ytterst av ett krig som visserligen inte kan antas medföra kulturens undergång — lika litet som de båda föregående världskrigen — men som skulle kunna bli långt mera ödeläggande än andra konflikter under senare tid. Denna fara är förbunden med den överlevande totalitära ideologin, kommunismen, en riktning vars ursprungliga humanitära grundsatser smidits till ett vapen för förtrycket och maktlystnaden. Avvärdandet av denna fara, genom en inre politik som riktas mot orsakerna till missnöje och oro och genom en yttre politik som med sammanhållning gör en aggressiv aktion lönlös, är det närmaste målet för de västerländska folken — i förtröstan på att våldsregimerna en gång skall mildras eller bryta samman. Vad som hänt under ett halvsekel visar att en mänsklighet i fred och frihet kan nå det ideal av välstånd och kultur som sedan nära två hundra år förkunnats av den jordiska utopins profeter.